

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

СМЕРНИЦЕ ЗА ПРИМЕНУ МРС 39

**Умањење вредности и ненаплативост пласмана
који се накнадно вреднују по амортизованој вредности**

Народна банка Србије истиче да је одговорност за састављање финансијских извештаја, одабир и примену одговарајућих рачуноводствених политика и процена искључиво и неспорно у домену руководства банке, као и да спољни ревизор даје мишљење о томе да ли су годишњи финансијски извештаји банке сачињени у складу с међународним стандардима финансијског извештавања, односно међународним рачуноводственим стандардима.

Народна банка Србије сматра да смернице представљају добру пословну праксу, подржава њихову примену од стране банака и очекује да банке могу на адекватан начин да документују и образложе поступања која нису у складу са овим документом. Народна банка Србије ће континуирано преиспитивати примену ових смерница у процесу супервизије банака.

Садржај

1. УВОД	6
2. ПОСТУПАК УТВРЂИВАЊА УМАЊЕЊА ВРЕДНОСТИ И НЕНАПЛАТИВОСТИ ПЛАСМАНА	8
2.1. УТВРЂИВАЊЕ ПОЈЕДИНАЧНО ЗНАЧАЈНОГ ПЛАСМАНА	10
2.2. ОБЈЕКТИВНИ ДОКАЗ УМАЊЕЊА ВРЕДНОСТИ И НЕНАПЛАТИВОСТИ ПЛАСМАНА (објективни доказ о обезвређењу)	11
2.3. ПРОЦЕНА НА ПОЈЕДИНАЧНОЈ ОСНОВИ	14
2.4. ПРОЦЕНА НА ГРУПНОЈ ОСНОВИ	18
3. ПРИЗНАВАЊЕ КАМАТЕ НА ОБЕЗВРЕЂЕНЕ ПЛАСМАНЕ	21
4. ОТПИС НЕНАПЛАТИВИХ ПЛАСМАНА	22

ЗНАЧЕЊЕ ПОЈМОВА

Пласмани су сва финансијска средства која се накнадно вреднују по амортизованој вредности и обухватају зајмове (кредите) и потраживања, као и инвестиције које се држе до доспећа.

Зајмови (кредити) и потраживања су недериватна финансијска средства са фиксним или одредивим исплатама која нису котирана на активном тржишту, осим:

- (а) средстава која банка намерава да прода одмах или у кратком року и која би онда била класификована као средства која се држе ради трговања и она која банка после почетног признавања назначи по фер вредности кроз биланс успеха;
- (б) она која банка после почетног признавања назначи као расположива за продају;
- (ц) она за која банка не може у знатној мери повратити своју целокупну почетну инвестицију, осим ако то није због погоршања кредитног рејтинга, и која ће бити класификована као расположива за продају.

Учешће стечено у пакету средстава која нису зајмови (кредити) или потраживања (на пример учешће у заједничком фонду или сличним фондовима) није зајам (кредит) или потраживање.

Инвестиције које се држе до доспећа су недериватна финансијска средства са фиксним или одредивим исплатама и фиксним доспећем која банка дефинитивно намерава и може да држи до доспећа, осим:

- (а) оних које банка након почетног признавања назначи по фер вредности кроз биланс успеха;
- (б) оних које банка назначи као расположиве за продају;
- (ц) оних која задовољавају дефиницију зајмова и потраживања.

Ефективна каматна стопа је стопа која тачно дисконтује очекиване будуће готовинске исплате или примања током очекиваног рока трајања финансијског инструмента или где је прикладно, током краћег периода на нето књиговодствену вредност финансијског средства или финансијске обавезе. Приликом обрачуна ефективне каматне стопе банка треба да процени токове готовине, узимајући у обзир све уговорне услове финансијског инструмента (на пример, плаћање унапред, куповне и сличне опције), али не треба да узима у обзир будуће кредитне губитке. Обрачун треба да укључи све накнаде и ставке плаћене или примљене између уговорних страна које су саставни део ефективне каматне стопе, трошкове трансакције и све друге премије или дисконте. Постоји претпоставка да се токови готовине и очекивано трајање групе сличних

финансијских инструмената могу поуздано проценити. Међутим, у оним ретким случајевима када није могуће поуздано проценити токове готовине или очекивано трајање финансијског инструмента (или групе финансијских инструмената), банка треба да користи уговорне токове готовине током целог уговорног периода финансијског инструмента (или групе финансијских инструмената).

Проблематичан пласман је пласман по основу кога је дужник у доцњи дуже од 90 дана или по основу ког дужник касни мање од 90 дана, али је банка проценила да је способност дужника да отплати дуг погоршана и да је отплата дуга у пуном износу доведена у питање.

Период идентификације насталог губитка обухвата период између настанка догађаја губитка и датума идентификовања тог догађаја губитка.

LTV рацио представља однос бруто књиговодствене вредности пласмана и тржишне вредности хипотековане непокретности којом је дати пласман обезбеђен.

1. УВОД

Народна банка Србије овим документом даје банкама које послују у Републици Србији смернице за примену најбоље праксе у погледу умањења вредности и ненаплативости финансијских средстава која се накнадно вреднују по амортизованој вредности (у даљем тексту: пласмани), у складу с Међународним рачуноводственим стандардом 39 *Финансијски инструменти: признавање и одмеравање* (МРС 39).

Често помињани проблеми у вези са закаснелим признавањем губитка у складу са МРС 39 (*too little and too late*), односно истицање недостатака модела насталог губитка, условили су да Одбор за међународне рачуноводствене стандарде (IASB) изради нови стандард (МСФИ 9)¹, који ће у потпуности заменити МРС 39. Имајући у виду наведено, као и слабости пракси које банке примењују у вези са обезвређењем пласмана идентификоване кроз процес посебних дијагностичких испитивања банака², Народна банка Србије сматра да је, у оквиру МРС 39, могуће раније идентификовати проблематичне пласмане и/или повећање постојећих износа обезвређења ових пласмана како би ти пласмани одражавали економску реалност.

Смерницама Народна банка Србије жели да обезбеди пруденцијалну примену МРС 39 у банкама на начин да банке:

- успоставе адекватне приступе за утврђивање износа обезвређења пласмана, и
- благовремено рачуноводствено признају настали губитак, у складу с МРС 39.

Народна банка Србије очекује да, у оквирима МРС 39 и модела насталог губитка, банка: (1) посебно опрезно сагледава објективне доказе за обезвређење пласмана, (2) користи довољно конзервативне процене и претпоставке у вези с надокнадивом вредношћу и (3) посебно опрезно процењује претпоставке приликом утврђивања умањења вредности пласмана са измењеним условима отплате услед финансијских тешкоћа дужника. Потребно је истаћи и да МРС 39 препознаје значај процене засноване на искуству у поступку утврђивања

¹ Закаснило признавање губитака по основу кредита (и других финансијских инструмената) током финансијске кризе идентификовано је као слабост постојећих рачуноводствених стандарда. Имајући у виду да постојећи модел (модел насталог губитка) одлаже признавање губитка до тренутка постојања доказа о догађају губитка, IASB је анализирао алтернативе моделу насталог губитка ради коришћења информација усмерених на будућност, што је резултирало објављивањем МСФИ 9. Такође, као забрињавајућа, идентификована је и сложеност важећих рачуноводствених пракси, условљавајући примену бројних различитих модела обезвређења пласмана.

² Видети [Извештај о посебним дијагностичким испитивањима](#), стр. 15.

умањења вредности пласмана и наводи да је коришћење разумних процена кључни део састављања финансијских извештаја и не смањује њихову поузданост³.

Народна банка Србије сматра да приступи заступљени у овим смерницама представљају најбољу праксу примене МРС 39 и очекује да их банка примењује приликом састављања финансијских извештаја у 2016. години.

Народна банка Србије очекује да интерна ревизија банке независно процењује усклађеност пословања банке са овим смерницама и да ту процену укључи у Годишњи извештај о адекватности управљања ризицима и унутрашњој контроли, у складу са чланом 87. Закона о банкама („Службени гласник РС“, бр. 107/2005, 91/2010 и 14/2015).

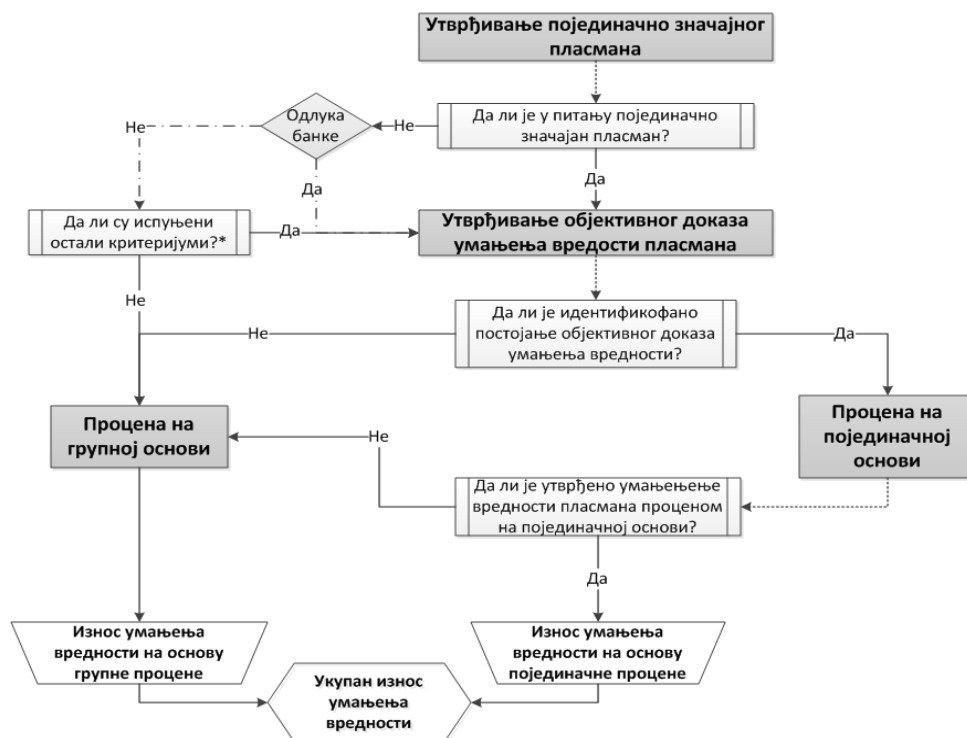
Народна банка Србије очекује да спољни ревизор у Извештају спољног ревизора у делу који се односи на анализе за потребе Народне банке Србије (Одлука о спољној ревизији банака, „Службени гласник РС“, бр. 41/2007, 59/2008, 67/2012 и 18/2015) оцени поступање банке у складу са овим смерницама и образложи део у коме банка евентуално одступа од овог документа.

³ МРС 39, параграф 62.

2. ПОСТУПАК УТВРЂИВАЊА УМАЊЕЊА ВРЕДНОСТИ И НЕНАПЛАТИВОСТИ ПЛАСМАНА

Од банке се очекује да, у складу са обимом и сложености свог пословног модела, успостави јасну методологију којом је дефинисан поступак процене умањења вредности пласмана, да је најмање једном годишње преиспитује, по потреби прилагођава, као и да прилагођава претпоставке на којима је заснована. Приликом израде методологија и одговарајућих процедура банка треба да се руководи овим смерницама и очекује се да банка може, на адекватан начин, да образложи значајно одступање методологије од појединих елемената наведених у смерницама.

Очекивани ток поступка за утврђивање умањења вредности и ненаплативости пласмана наводи се у наставку:

* Оцена банке у вези с потребом да сагледава постојање објективног доказа обезвређења и за пласмане лицима повезаним с банком, као и за све пласмане дужницима код којих укупна изложеност прелази постављени праг значајности.

MPC 39 препознаје потребу да се у поступку процене умањења вредности размотре сви пласмани у свим нивоима кредитних рејтинга⁴ (укључујући и пласмане с добрим кредитним рејтингом). Процес процене износа умањења вредности може да има за резултат или један износ или низ могућих износа. Уколико постоји низ могућих износа, очекује се да банка призна губитак по основу умањења вредности који је једнак најбољој процени из распона, узимајући у обзир све релевантне информације о условима који су постојали на крају извештајног периода⁵.

Од руководства банке се очекује да обезбеди реалистично процењивање будућих новчаних токова и вредности средстава обезбеђења у процесу утврђивања обезвређења, примену одговарајућег нивоа конзервативности приликом утврђивања обезвређења пласмана са измењеним условима отплате, као и да сагледава кључне ставове, претпоставке и оцене коришћене у методологији за процену обезвређења пласмана. Додатно, руководство банке треба да обезбеди и одговарајући ниво објављивања кључних ставова, претпоставки и процена које банка примењује у поступку процене обезвређења.

Од банке се очекује да поступак утврђивања умањења вредности и ненаплативости пласмана спроводи по потреби, а најмање једном у три месеца.

Народна банка Србије очекује да банка успостави одговарајући информациони систем који руководству банке, као и супервизору у поступку контроле, треба да омогући увид најмање у делу који се односи на:

- **статус појединачног пласмана** (није проблематичан / није проблематичан са измењеним условима отплате услед финансијских тешкоћа дужника / проблематичан / проблематичан са измењеним условима отплате услед финансијских тешкоћа дужника),
- **начин обрачуна умањења вредности појединачног пласмана** (процена на појединачној основи/процена на групној основи),
- **начин утврђивања надокнадиве вредности** (процена будућих прилива по основу наплате пласмана без активирања средстава обезбеђења, процена будућих прилива по основу активирања средстава обезбеђења или процена будућих новчаних токова из пословања дужника, уз могућност реализације средстава обезбеђења које није кључно за пословање дужника),
- **број дана доцње пласмана**, у складу са Одлуком о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки, као и број дана доцње у складу са интерним обрачуном банке,

⁴ MPC 39, АГ 85.

⁵ MPC 39, АГ 86.

- **врсту и вредност средстава обезбеђења пласмана** (тржишну вредност, ликвидациону вредност, вредност вишег реда наплате и процењену надокнадиву вредност), и
- **LTV (*loan-to-value*)** рацио пласмана.

2.1. УТВРЂИВАЊЕ ПОЈЕДИНАЧНО ЗНАЧАЈНОГ ПЛАСМАНА

Народна банка Србије очекује од банке да јасно разграничи појединачно значајне пласмане од пласмана који се не сматрају појединачно значајним (нпр. мали пласмани). Приликом одређивања прага значајности банка треба да узме у обзир ниво диверсификације портфолија, као и да обезбеди усаглашеност с лимитима дефинисаним у кредитном процесу, као и са степеном развијености и квалитетом модела за процену умањења вредности пласмана на групној основи.

У недостатку одговарајућег модела⁶ за процену исправки вредности на групној основи, очекивање је да праг значајности буде постављен на нижем нивоу, односно да у почетној фази примене новог модела за процену умањења вредности пласмана на групној основи буде постављен нижи праг значајности, који се временом може подизати уколико се тестирањем утврди да је примењени модел квалитетан и поуздан.

Од банке се очекује да јасно документује критеријуме на основу којих дефинише прагове за одређивање појединачно значајних пласмана.

⁶ Модел који је у складу са овим смерницама и који је екстерни ревизор оценио као адекватан.

2.2. ОБЈЕКТИВНИ ДОКАЗ УМАЊЕЊА ВРЕДНОСТИ И НЕНАПЛАТИВОСТИ ПЛАСМАНА (објективни доказ о обезвређењу)

За појединачно значајне пласмане, као и за све пласмане који нису појединачно значајни, а чије умањење вредности банка процењује на појединачној основи, потребно је утврдити да ли постоји објективан доказ обезвређења пласмана. Додатно, од банке се очекује да оцени потребу сагледавања постојања објективног доказа обезвређења за пласмане лицима повезаним с банком, као и за све пласмане дужницима код којих укупна изложеност прелази постављени праг значајности.

Од банке се очекује да унутрашњим актима дефинише и редовно ажурира листе објективних доказа умањења вредности пласмана за сваки релевантни део кредитног портфолија, као и да их користи у поступку процене умањења вредности пласмана. Ради адекватне примене, очекује се да банка размотри објављивање објективних доказа за сваки релевантни портфолио, као и да интерно дефинише релевантне прагове који обезбеђују њихову одговарајућу примену.

Под објективним доказом умањења вредности пласмана подразумевају се подаци о једном или више догађаја насталих у периоду након претходног процењивања умањења вредности пласмана који негативно утичу, или могу негативно утицати, на способност дужника да уредно измирује своје обавезе према банци и који имају утицај на процењене будуће токове готовине по основу пласмана који се могу поуздано проценити.

Од банке се очекује да размотри постојање објективног доказа о обезвређењу пласмана, најмање, у следећим ситуацијама:

- **финансијско стање дужника указује на знатне проблеме у његовом пословању:**
 - интерни рејтинг дужника упућује да је дужник у статусу неизмирења обавеза;
 - дужник касни у измирењу обавеза према држави, другим повериоцима или према запосленима или нередовно извршава обавезе по основу пореза и доприноса за социјално осигурање запослених, у значајном износу, по процени банке;

- значајно⁷ и континуирано смањење пословних прихода у претходне две године или у краћем временском периоду, по процени банке (нпр. губитак значајног купца);
 - капитал дужника је значајно смањен услед губитака током претходна два периода извештавања;
 - текући показатељ капацитета сервисирања дуга је испод задовољавајућег нивоа⁸ утврђеног од стране банке, при чему је присутан тренд његовог континуираног погоршања;
 - постоји материјално значајно смањење вредности имовине, при чему отплата пласмана зависи од продаје те имовине⁹;
 - постоји захтев дужника за измене услова отплате пласмана и/или за хитно финансирање;
- **постоје подаци о неизмирењу обавеза, о учесталом кашњењу у отплати камата и/или главнице или о неиспуњавању других уговорних одредаба:**
 - најкасније када је дужник у доцњи 90 дана по основу било ког пласмана;
 - пласман је проблематичан у складу са Одлуком о извештавању банака („Службени гласник РС“, бр. 125/2014 и 4/2015)¹⁰;
 - **банка је битно променила услове отплате пласмана услед финансијских тешкоћа дужника у односу на првобитно уговорене, односно банка је омогућила повластице (уступке) дужнику које не би узимала у обзир у неким другим околностима. Те повластице се односе на:**
 - промену услова под којима је пласман одобрен, а које дужник није у могућности да испуни због финансијских тешкоћа и која не би била одобрена да дужник није у финансијским тешкоћама (те промене могу укључивати: смањење каматне стопе, отпис дела

⁷ Народна банка Србије је у поступку Посебних дијагностичких испитивања банака у 2015. години дефинисала смањење веће од 50% као значајно.

⁸ Народна банка Србије је у поступку Посебних дијагностичких испитивања банака у 2015. години дефинисала као незадовољавајући ниво овог показатеља испод 1,1;

⁹ Нпр. пројектно финансирање;

¹⁰ Под појмом проблематични кредити подразумева се стање укупног преосталог дуга појединачног кредита (укључујући и износ доцње):

- по основу кога је дужник у доцњи (на начин предвиђен одлуком којом се уређује класификација билансне активе и ванбилансних ставки банке) дуже од 90 дана, или по основу плаћања камате или главнице,

- по коме је камата у висини тромесечног износа (и виша) приписана дугу, капитализована, рефинансирана или је њено плаћање одложено,

- по основу ког дужник касни мање од 90 дана, али је банка проценила да је способност дужника да отплати дуг погоршана и да је отплата дуга у пуном износу доведена у питање.

- главнице, отпис дела обрачунате камате и промену датума доспећа главнице и/или камате);
- потпуно или делимично рефинансирање пласмана, које не би било одобрено да дужник није у финансијским тешкоћама;
 - изостанак поступања банке према дужнику у финансијским тешкоћама, на које банка у складу са уговором има право;
- **извесно је покретање стечајног поступка над дужником или покретање друге врсте финансијске реорганизације**, што банка може идентификовати на основу следећег:
 - дужник је у блокади дуже од 60 дана на дан процене;
 - над дужником је покренут предстечајни поступак или је у току стечајни поступак над било којом стратешки значајном чланицом економске целине којој припада дужник;
 - испуњени су разлози за покретање стечајног поступка над дужником који су дефинисани законом којим се уређује стечај;
 - дужник је у поступку припреме плана реорганизације / повериоци су прихватили предложени план реорганизације / дужник послује по усвојеном плану реорганизације;
 - дужник је у поступку споразумног финансијског реструктурирања у складу с релевантним прописом.

Уочљиви подаци који показују да постоји мерљиво смањење будућих токова готовине од групе пласмана, иако се смањење не може идентификовати на нивоу појединачних потраживања у групи, укључују и:

- промене које негативно утичу на способност измиривања обавеза дужника одређене групе (нпр. повећан број кашњења у отплати, повећан број дужника који су искористили лимит по кредитној картици, а отплаћују минималне месечне износе и сл.);
- економске услове који утичу на неизмиривање обавеза по основу потраживања у одређеној групи (нпр. повећање стопе незапослености у географској области у којој дужник послује, смањење вредности непокретности узетих као средство обезбеђења, значајне промене каматних стопа или девизног курса, промене економских услова које негативно утичу на одређену привредну грану и сл.).

Појединачни догађај не мора, сам по себи, бити доказ умањења вредности, као што одсуство догађаја губитка (као што је непостојање доцње у наплати потраживања) не искључује могућност настанка обезвређења. Поред наведеног, Народна банка Србије сматра да пласмани који испуњавају услове да се третирају као проблематични имају објективни доказ обезвређења, због чега је потребно извршити процену обезвређења тих пласмана. Додатно, значајно је да

банка у процени објективног доказа обезвређења користи своје претходно искуство у специфичним случајевима и размотри и параметре који нису претходно наведени.

Уколико банка идентификује да објективни доказ умањења вредности пласмана постоји, банка треба да документује врсту идентификованог објективног доказа умањења вредности пласмана. С друге стране, уколико банка утврди непостојање објективног доказа умањења вредности пласмана, потребно је да документује кораке који су предузети приликом доношења таквог закључка.

2.3. ПРОЦЕНА НА ПОЈЕДИНАЧНОЈ ОСНОВИ

Процена обезвређења пласмана на појединачној основи обухвата утврђивање постојања објективног доказа обезвређења, процену садашње вредности будућих новчаних токова и обрачун износа обезвређења за свако појединачно потраживање од дужника које је укључено у ову процену.

Народна банка Србије очекује да банка, на нивоу појединачног дужника, процени да ли очекује наплату из очекиваних будућих новчаних токова или из средстава обезбеђења пласмана. Уколико је идентификован објективни доказ обезвређења, Народна банка Србије очекује да банка на нивоу појединачног дужника определи изворе отплате (приступ/стратегију наплате) који се на основу свих расположивих информација у вези са финансијским положајем дужника и његовим перформансама сматрају реалистичним. У том смислу, од банке се очекује да процени да ли очекује наплату из дужникових очекиваних будућих оперативних новчаних токова (дужник наставља да послује као *going-concern*) или наплату очекује путем активирања и реализације средстава обезбеђења пласмана (очекивање да дужник као такав престаје да постоји као *going-concern*). У оба случаја, очекује се да банка користи конзервативне претпоставке у вези с проценом очекиваних новчаних токова, узимајући у обзир текуће економско стање, као и сопствене економске прогнозе.

Процене и претпоставке **очекиваних будућих новчаних токова пласмана** треба да одраде тренутну економску ситуацију, као и очекивана економска кретања, и треба да буду прилагођене појединачном случају, узимајући у обзир модел и пословну стратегију дужниковог пословања, износ и начине финансирања, као и специфичности привредне гране у којој дужник послује.

При сагледавању могућности наплате из новчаних токова, банка може да размотри и наплату из средстава обезбеђења који нису кључни за пословање

дужника, уколико реализација тих средстава обезбеђења не би имала утицаја на способност дужника да генерише будуће оперативне новчане токове.

Од банке се очекује да унутрашњим актима уреди поступак утврђивања износа надокнадиве вредности проценом будућих очекиваних прилива по основу уговорених новчаних токова.

Приликом процене износа обезвређења на основу наплате из средстава обезбеђења, надокнадива вредност представља садашњу вредност нето прилива по основу продаје ликвидације средства обезбеђења (узимајући у обзир ред уписа хипотеке, односно залог), дисконтована применом првобитне ефективне каматне стопе на очекивани период наплате из средстава обезбеђења.

Процена вредности средстава обезбеђења треба да буде заснована на опште прихваћеним међународним стандардима процене и да одражава актуелне тржишне околности¹¹. Народна банка Србије сматра прихватљивим коришћење три метода процене тржишне вредности¹² средстава обезбеђења:

- **тржишни приступ,**
- **приходовни приступ,**
- **трошковни приступ.**

Народна банка Србије очекује да тржишни приступ има приоритет при процени вредности сваког средства обезбеђења. Уколико је тај приступ непримењив или његова примена није адекватна у конкретном случају, користиће се приходовни приступ, док је трошковни приступ пожељно користити само онда када није могуће употребити прва два приступа. Треба нагласити да је очекивање Народне банке Србије да коришћење трошковне методе за утврђивање вредности непокретности треба да има већи фактор волатилности (*haircut*) у односу на фактор волатилности који ће се применити на процене вредности непокретности утврђене применом осталих метода.

За потребе утврђивања надокнадиве вредности банка процењује **очекивано време наплате из средстава обезбеђења**. Очекивано време до продаје средстава обезбеђења од тренутка када се банка определи да очекује наплату из средстава обезбеђења, а не из очекиваних будућих оперативних новчаних токова, банка утврђује на основу искуства и расположивих података, узимајући у обзир и

¹¹ Министарство финансија је у поступку припреме закона који уређује услове и начин вршења процена вредности непокретности, стручну оспособљеност лица и друге релевантне аспекте уз успостављање националних стандарда процене.

¹² Очекује се да процена тржишне вредности средстава обезбеђења буде заснована на постојећој употреби тог средства обезбеђења. У случају процене вредности средстава обезбеђења на основу његове алтернативне употребе, потребно је проценити и одговарајућа умањења те вредности (нпр. трошкови рушења, реновирања, преуређења, надоградње и сл.).

тренутне тржишне околности, као и рокове прописане релевантним законима којима се уређује реализација хипотеке, односно извршење и обезбеђење. Уколико банка процењује обезвређење на основу очекиваних будућих новчаних токова пласмана, узимајући у обзир и наплату из средстава обезбеђења која нису кључна за пословање дужника, очекивано време наплате из средстава обезбеђења банка утврђује од тренутка наступања статуса неизмирења обавеза (*default*).

Од банке се очекује да дефинише **фактор умањења (*haircut*)** који процењену тржишну вредност средства обезбеђења своди на очекивану вредност која ће бити наплаћена продајом непокретности у неком тренутку у будућности, уважавајући и идентификовану волатилност те тржишне вредности, као и могућност реализације тог средства обезбеђења. Уз *haircut* неопходно је узети у обзир и готовинске одливе по основу трошкова активирања и продаје средства обезбеђења (процењени судски трошкови, трошкови пореза који падају на терет продавца, трошкови консултаната, оглашавања и остали трошкови), очекивани пад тржишне вредности од тренутка процене до тренутка планиране ликвидације, као и инхерентну неизвесност у утврђивању вредности својствену природи поступака процењивања¹³ и др.

Уколико банка приликом утврђивања надокнадиве вредности узима у обзир очекиване новчане токове који произлазе из реализације покретних ствари, Народна банка Србије очекује од банке да на процењене вредности покретних ствари (нпр. опрема, возила, роба и сл.) опрезно и конзервативно одмери *haircut* који одражава њихове карактеристике, волатилност, очекивани проценат наплате, као и вероватноћу и могућности реализације, при чему се од банке очекује да јасно документује претпоставке које су узете у обзир. Посматрано генерално, Народна банка Србије очекује да банка примењује више факторе умањења вредности за покретне ствари у односу на факторе умањења вредности које примењује за непокретности.

У одсуству детаљних релевантних искуствених података о периодима реализације за поједине врсте средстава обезбеђења, трошковима реализације, као и факторима умањења вредности у поступцима наплате, Народна банка Србије од банке очекује конзервативан приступ подешавања свих кључних улазних параметара за обрачун надокнадиве вредности.

Народна банка Србије очекује да банка унутрашњим актима предвиди врсте средстава обезбеђења које могу бити предмет сагледавања у поступку

¹³ У пракси, процене вредности исте непокретности спроведене од различитих проценитеља се могу материјално разликовати (чак и онда када су процене у складу с међународним стандардима процене) – нпр. када је тржиште одређене врсте непокретности неликвидно, или постоје разлике у ставовима проценитеља у погледу кључних параметара од значаја за извођење процене. У том смислу, додатни ниво конзервативизма над постојећом проценом је неопходан (енгл. *appraiser haircut*).

утврђивања износа обезвређења¹⁴, да уреди поступак утврђивања износа надокнадиве вредности, начин утврђивања очекиваног времена наплате, процену поступака реализације средства обезбеђења, *haircut*, као и процену трошкова наплате из средства обезбеђења. Такође, Народна банка Србије очекује да банка приликом обрачуна надокнадиве вредности користи само средства обезбеђења која су пуноважна у складу с меродавним правом и уписана у земљишне књиге, катастар непокретности или други одговарајући регистар.

Народна банка Србије очекује да банка унутрашњим актима јасно дефинише процес и учесталост процене вредности средстава обезбеђења у складу с прописаним и пруденцијалним захтевима, као и да одговарајућа интерна акта преиспитује најмање једном годишње и да их, по потреби, мења. Учесталост процене вредности средстава обезбеђења треба да одрази његову величину, утрживост и комплексност, као и ризичност пласмана који је њиме обезбеђен. Имајући у виду значај који вредност средстава обезбеђења има за опрезно одмеравање обезвређења пласмана, Народна банка Србије очекује да вредност средстава обезбеђења буде процењена на довољно конзервативан начин.

Очекује се да банка обезбеди репроцену средства обезбеђења пласмана од стране овлашћеног проценитеља најмање једном у три године за обезбеђени пласман који није проблематичан. За пласмане који су обезбеђени пословном непокретношћу, као и за проблематичне пласмане по основу којих банка очекује наплату из средстава обезбеђења, мониторинг вредности средстава обезбеђења банка треба да обезбеди најмање једном годишње. Уколико је пласман обезбеђен комплексним средством обезбеђења, пожељно је да банка буде опрезна и захтева процену вредности тог средства од два овлашћена проценитеља са сопствене листе проценитеља. Додатно, очекује се да банка сагледа потребу за успостављањем система континуираног праћења кретања вредности извршених процена.

Када је у питању залога на покретним стварима, очекује се да банка има успостављен адекватан мониторинг који подразумева проверу постојања (квантитативно и квалитативно) предмета залогe на годишњем нивоу, а по потреби и чешће, као и да банка поседује извештаје о извршеном мониторингу који потврђују да предмет залогe заиста постоји. У недостатку претходно наведеног, банка не треба да узима у обзир ову врсту колатерала за потребе утврђивања износа обезвређења пласмана.

Износ обезвређења пласмана представља разлику између књиговодствене вредности пласмана и садашње вредности очекиваних будућих новчаних токова

¹⁴ Узимајући у обзир карактеристике средства обезбеђења и извесност наплате по основу тог средства обезбеђења.

по том пласману дисконтованих применом првобитне ефективне каматне стопе. Ако се о условима пласмана поново преговара или ако се на неки други начин измене због финансијских тешкоћа зајмопримца или емитента, умањење вредности се одмерава коришћењем првобитне ефективне каматне стопе пре измене услова. Токови готовине који се односе на краткорочна потраживања се не дисконтују ако је ефекат дисконтовања незнатан. Ако пласман има флукутирајућу каматну стопу, дисконтна стопа за одмеравање обезвређења је актуелна ефективна каматна стопа која је одређена уговором.

2.4. ПРОЦЕНА НА ГРУПНОЈ ОСНОВИ

Процену обезвређења на групној основи банка врши за све пласмане који нису појединачно значајни и не процењују се на појединачној основи. Додатно, обезвређење на групној основи врши се и за пласмане за које се при процени на појединачној основи утврди да не постоји објективан доказ обезвређења (укључујући и пласмане с највишим кредитним квалитетом/рејтингом), односно ако на појединачној основи није утврђен износ обезвређења.

Народна банка Србије очекује да банка успостави методологију којом ће дефинисати претпоставке и параметре које користи за процену умањења вредности група пласмана са сличним карактеристикама кредитног ризика, као и да ову методологију редовно, а најмање једном годишње, ревидира како би се смањиле све разлике између процењених губитака и стварно насталих губитака.

Од банке се очекује да групише пласмане на основу сличних карактеристика кредитног ризика које одражавају способност дужника да измирује своје обавезе у складу са уговореним условима отплате (на пример: врста пласмана, тренутни и претходни интерни рејтинг (статус) дужника, број дана доцње, привредна грана у којој послује дужник, географска област у којој дужник послује, валута индексације пласмана, врсту средства обезбеђења, вредност LTV рација, примењене мере измена услова отплате за дужнике са финансијским тешкоћама, статус запослења и др.).

Надокнадива вредност појединачних пласмана разврстаних у групе пласмана се процењује на основу претходних искустава у вези с губитком за пласмане са сличним карактеристикама кредитног ризика.

Очекује се да банка коригује искуство претходних губитака на основу релевантних уочљивих података како би се сагледали ефекти тренутних услова који нису били присутни током периода на којем се заснива искуство претходних губитака, односно како би се дао већи значај актуелним подацима. За потребе

прилагођавања стопа историјског губитка банка може да размотри уочљиве релевантне актуелне факторе¹⁵, као што су:

- промене политике и процедура за одобравање кредита, укључујући и стандарде обезбеђења и наплате, продужавање мера измењених услова отплате, отписи и пракса опоравка потраживања;
- промене међународних, националних и локалних економских и привредних услова и догађаја, укључујући и услове појединих сегмената тржишта;
- промене тренда, обима и значаја кредита који су у доцњи и који су лошије класификовани, као и тренда обима обезвређених потраживања и реструктурирања;
- постојање и ефекат било којег облика концентрације кредита и промене нивоа такве концентрације;
- утицај екстерних фактора, као што су конкуренција, правни и регулаторни захтеви, на ниво процењених губитака текућег портфолија;
- промене ризичног профила портфолија као целине и сл.

Додатно, банка треба да сагледа и потребу за уклањањем утицаја одређених услова из претходног периода који не постоје у садашњости.

Очекује се да банка сва прилагођавања историјских података јасно документује, као и да буду потврђена од стране руководства банке.

Народна банка Србије очекује да банка примени довољан ниво конзервативности у вези с проценама и подацима који се користе приликом сагледавања обезвређења пласмана на групној основи, без обзира на модел који користи за потребе обрачуна износа умањења вредности на групној основи¹⁶. Процене треба да одразе, између осталог, конзервативне претпоставке приликом сагледавања вредности непокретности, времена и трошкова потребних за њихову реализацију, као и вероватноћу наступања статуса неизмирења обавеза (PD), процену губитка услед наступања статуса неизмирења обавеза (LGD), стопу опоравка (*recovery rate*), стопу излечења (*cure rate*) и период идентификације губитка (LIP) који одражавају кредитне карактеристике релевантне групе пласмана.

Од банке се очекује да створи базу података која ће јој омогућити утврђивање PD и LGD параметара за сваку групу пласмана, при чему је код утврђивања наведених параметара већи значај потребно дати фази привредног циклуса у коме се тренутно налази привреда у целини. У случају немогућности да у кратком времену формира наведену базу података, препорука је да се користи

¹⁵ BCBS, видети Принцип 6, <http://www.bis.org/publ/bcbs126.pdf>.

¹⁶ На пример, у случају када је PD < 100%, износ умањења вредности = E * PD * LGD * LIP, E – вредност пласмана.

искуство сродне групе за упоредиве групе пласмана. Банка такође може да користи одговарајуће податке од трећих лица (нпр. рејтинг агенције).

Треба истаћи да је вероватноћа наступања статуса неизмирења обавеза за пласман који је у доцњи мање од 90 дана (нпр. 30 или 60 дана) већа него у случају пласмана који није у доцњи. У складу с наведеним, очекује се да банка користи виши PD и ниже стопе опоравка за групе пласмана с већим бројем дана доцње. Додатно, очекује се да PD буде већи, а стопе опоравка мање за групе пласмана који су били проблематични (*cured*) у односу на пласмане код којих се не очекују проблеми у наплати.

Период идентификације насталог губитка (LIP) од великог је значаја за процену обезвређења. Наведени период зависи од учесталости вршења процене кредитне способности дужника. Од банке се очекује да утврди постојање везе између појединих макроекономских варијабли и вероватноће настанка губитка, које би могло да проузрокује ранију идентификацију насталих губитака. Народна банка Србије очекује да банка примењује довољно конзервативан приступ за потребе сагледавања периода који јој је потребан за идентификацију насталих губитака и да документује начин на који је он утврђен, уз одговарајуће образложење. У случају немогућности банке да документује наведено, потребно је да као период за идентификацију насталог губитка користи минимум 12 месеци (LIP = 1).

У случају значајних одступања процењених од реализованих губитака, од банке се очекује да изврши проверу адекватности сегментације дужника и коришћених претпоставки за утврђивање параметара, при чему банка треба да дефинише шта се сматра значајним одступањем. Потребно је да банка једном годишње врши тестирање параметара у односу на реализоване губитке (*back-testing*), као и да по потреби прилагођава приступе које примењује у оквиру групне процене обезвређења.

Народна банка Србије очекује да банка, било да примењује предложени приступ или неки други приступ за обрачун умањења вредности на групној основи, располаже следећом документацијом, која може, по захтеву супервизора, бити стављена на увид:

- критеријуми за разврставање пласмана у различите групе пласмана;
- подаци, обрачуни и резултати који подржавају сваку категорију претпоставки за сваку групу пласмана;
- разлози за примену датих претпоставки;
- документација о поузданости и тачности коришћених параметара добијених тестирањем, односно провером коришћених претпоставки на

основу реализованих вредности, при чему се наведено тестирање спроводи најмање једном годишње.

3. ПРИЗНАВАЊЕ КАМАТЕ НА ОБЕЗВРЕЂЕНЕ ПЛАСМАНЕ

Онда када се пласман обезвреди као резултат губитка због умањења вредности, приход од камате се потом признаје коришћењем ефективне каматне стопе која се примењује на нето изложеност пласмана¹⁷.

Народна банка Србије препознаје да поједине банке, услед непостојања техничких капацитета или других објективних разлога, примењују рачуноводствену политику престанка признавања прихода од камата по основу обезвређених потраживања. У контексту начела опрезности билансирања, а имајући у виду одступање приступа престанка признавања прихода од камате од МРС 39, посебну пажњу треба обратити на обезвређене пласмане с већим бројем дана доцње у наплати (нпр. доцња дужа од 180 дана). Народна банка Србије ће у комуникацији с банком утврдити основ и узроке примене такве рачуноводствене политике, као и њен утицај на финансијски положај, капитал и показатеље пословања банке.

Уколико банка примењује политику престанка признавања прихода од камата по основу обезвређених потраживања, Народна банка Србије очекује да спољни ревизор банке, у складу с Међународним стандардима ревизије, с дужном пажњом процени ефекте и прибави ревизорске доказе како би утврдио да ли таква пракса материјално значајно утиче на истинитост и објективност финансијског положаја и резултата пословања банке исказаних у годишњим финансијским извештајима, као и да ли годишњи финансијски извештаји банке садрже адекватна обелодањивања о признавању прихода од камата на обезвређена средства.

¹⁷ МРС 39, АГ 93.

4. ОТПИС НЕНАПЛАТИВИХ ПЛАСМАНА

Народна банка Србије очекује да банка на одговарајући начин управља наплатом пласмана све док процењује да је економски оправдано предузимати активности у вези с наплатом. Уколико банка процени да пласман неће бити наплаћен, очекује се да банка отпише пласман, што не подразумева одрицање банке од уговорних и законских права по основу пласмана.

Народна банка Србије сматра да директан отпис пласмана, односно престанак признавања пласмана или дела пласмана у билансу, не значи губитак права нити одустанак банке од наплате, у складу с тим, очекује се да банка приликом утврђивања оправданости отписа пласмана који се могу сматрати ненаплативим, а ради што ранијег признавања насталих губитака, узме у обзир пласмане са следећим карактеристикама:

- пласман који није обезбеђен средствима обезбеђења, уколико је дужник у стечају више од годину дана;
- пласман који није обезбеђен средствима обезбеђења, уколико је дужник у доцњи преко три године;
- пласман који је обезбеђен непокретношћу по основу којег је дужник у доцњи преко три године, уколико банка у том периоду није отпочела поступак наплате из средства обезбеђења, нити је остварила наплату од садужника, односно јемца;
- остали пласмани код којих постоје елементи који указују на отежану наплату (нпр. пласман од дужника који је избрисан из регистра привредних субјеката, а није наставио да послује путем статусне промене припајања, спајања или поделе, пласман од преминулог физичког лица).